

In memoriam

Ružica Drechsler- Bižić (1921.- 2008.)

Prvog dana mjeseca svibnja zauvijek nas je napustila poštovana i draga kolegica Ružica Drechsler Bižić, umirovljena muzejska savjetnica i dugogodišnja voditeljica Pretpovijesnog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu. Svim djelatnicima Muzeja, poglavito onima koji su tijekom mnogih godina imali sreću s njom raditi i dijeliti brigu, ali i istinsku sreću pri arheološkim istraživanjima. Like koju je neizmjerljivo voljela ostati će u trajnom sjećanju. Mladim naraštajima koji nisu imali prilike s njom surađivati, jer je pripadala nevelikom broju zagrebačkih muzealaca, generaciji koja je u struku koraknula nedugo nakon 2. svjetskog rata, njezino će ime ostati povezano i zapamćeno po mnogobrojnim radovima o Japodima i japodskoj kulturi koju je cijelog svog radnog vijeka istraživala. Za sobom je ostavila ne samo pisana svjedočanstva svoga djelovanja, već i topao ljudski trag među kolegama s kojima se susretala i radila.

Rođena je u Bosanskoj Dubici (Bosna i Hercegovina) 5. veljače 1921., a osnovnu školu i gimnaziju polazila je u Bosanskoj Dubici i Kragujevcu, te je 1941. maturirala. Iste godine, zajedno s obitelji, preselila se u Beograd, gdje 1942. i 1943. polazi Muzejski tečaj u Umetničkome muzeju (danas Narodni muzej), koji je bio zamjenom za studij arheologije nakon što je tijekom II. svjetskog rata studij na beogradskom Univerzitetu bio suspendiran. Tako je uz studij arheologije postupno stjecala i znanja o muzejskoj djelatnosti. Tek je 1945. upisala redoviti studij (arheologiju) na tamošnjem Filozofskom fakultetu, gdje je 1950. i diplomirala. Kako je posljednje dvije studijske godine primala stipendiju Ministarstva prosvjete i kulture Republike Bosne i Hercegovine, nakon završetka studija dobila je mjesto asistenta pripravnika u sarajevskome Zemaljskom muzeju, a 1952. postala je kustosa. Preselivši se iste godine u Zagreb zaposlila se kao kustosa u Arheološkome muzeju, gdje je 1963. stekla muzejsko zvanje višega kustosa, i 1978. muzejskog savjetnika. Bila je voditeljcem japodske zbirke, a od 1979. do odlaska u mirovinu 1986. i Pretpovijesnog odjela.

Tijekom cjelokupnoga radnog vijeka obavljala je gotovo sve muzejske poslove: sređivanje zbirke (japodske), rekognosciranje, terenska istraživanja, reorganizacije stalnog postava ili priređivanje izložaba. Osim djelovanja u matič-

nome Muzeju, zaslužna je i za arheološki dio postava u Muzeju Like u Gospiću, Zavičajnoj zbirci u Otočcu te u Zavičajnome muzeju u Ogulinu. Samostalno ili u suradnji s drugim srodnim ustanovama postavila je mnogobrojne izložbe, ali gotovo redovito s temom iz pretpovijesnih razdoblja ličkoga prostora. Takva je bila i izložba *Gradina Veliki Vital – naselje prehistorijskih Japoda*, koja nažalost nije bila, kao i mnoge druge, popraćena katalogom. Zapažena izložba *Keltoi – Kelti i njihovi suvremenici na tlu Jugoslavije*, na kojoj je sudjelovala i gradom i tekstem o Japodima, jedna je od rijetkih izložbi koja je bila popraćena, još i danas često citiranim katalogom. Osim s muzejskim, surađivala je i s turističkim ustanovama, pa su njezinom zaslugom interijeri objekata «Japodske kuće» u Nacionalnom parku Plitvička jezera bili oplemenjeni replikama predmeta japodske kulture.

Kako se to nazire iz njezinih prvih radova tiskanih u Glasniku, časopisu sarajevskog Zemaljskog muzeja, njezin stručno-istraživački i znanstveni rad baziran je bio na proučavanju kultura brončanog i željeznog doba. Istom tematikom nastavila se baviti i nakon prelaska iz Zemaljskog u Arheološki muzej u Zagrebu. Valja spomenuti da su njezine aktivnosti, posebice terenske, često puta bile podređene muzejskim potrebama, pa je stoga sudjelovala i pri istraživanjima lokaliteta različitih razdoblja, od neolitika pa sve do srednjeg vijeka: naselja butmirske kulture Nebo u dolini Bile kod Travnika, lasinjske kulture u Hrsini kod Bosiljeva, željeznodobne nekropole u Čarakovu kod Prijedora, nekropole daljske grupe i srednovjekovnoga groblja u vukovarskoj Lijevoj bari te mnogih drugih. No, s punim znanstvenim zanimanjem bavila se Japodima i japodskom kulturom, o čemu i svjedoče mnogobrojne studije i članci. Pri istraživanju Japoda polazišnom točkom bila joj je bogata japodska zbirka, utemeljena na Ljubićevim i Brunšmidovim iskopavanjima ličkih lokaliteta vođenim pretkraj 19. i početkom 20. stoljeća. Kako je, zbog skromne terenske dokumentacije, tipološka analiza bila jedinom mogućom metodom interpretacije sačuvane građe, ubrzo je svoja prva iskopavanja usmjerila na lokalitete koji nisu bili do kraja istraženi: nekropolu u Prozoru i Kompolju kod Otočca, zatim Vrepcu u blizini Gospića, a potom i u Smiljanu nadomak Gospića kao i nekropolu pod tumulima u Dugoj Gori kod Generalskog Stola. Ubrzo je započela i s istraživanjima velike nekropole u špilji Bezdanjači u Vrhovinama iz kraja srednjega i s početka kasnoga brončanog doba, u kojoj je bilo pokopano oko 200 osoba, a potom i tumula u Ličkom Osiku i Pavlovcu vrebačkom s kraja ranoga, odnosno početka srednjega brončanog doba. Svoje istraživačke aktivnosti usmjerila je i na špiljske prostore u kojim se tijekom pretpovijesnih razdoblja živjelo: Jozginu pećinu u Trnovcu Ličkom, Golubinjaču nedaleko Kosinja i Pećinu u Ličkome Lešću. Usporedo s iskopavanjima provela je mnogobrojna rekognosciranja Ličkoga, Gackoga, Krbavskoga i Gračačkoga polja te, uz već poznate, ubicirala oko 100 novih lokaliteta. Tijekom čitavog radnog vijeka intenzivno je surađivala s Centrom za balkanološka ispitivanja, pa kad je u tijeku bio veliki projekt istraživanja gradinskih naselja sjevernoga dijela delmatskoga područja (Glamoč, Livno, Duvno i Buško blato), koji je vodio akademik Alojz Benac, i ona je težište svojih istraživanja usmjerila na iskopavanje i kartiranje gradina japodskoga prostora koja su dala izvanredne rezultate. Posebice dobre odnose ne samo stručne već i prijateljske imala je s kolegicom Brankom Raunig iz Muzeja Pounja u Bihaću, jer i njoj je japodska tematika bila okosnicom istraživanja. Zajedno su stoga, ne malo puta, obilazile

terene poglavito područje ličkog Pounja, koje je za proučavanje Japoda i jednoj i drugoj bilo od posebne važnosti.

Dugogodišnjim radom prikupila je veliku količinu korisnih topografskih podataka, koji su osobito dragocjeni, uz ostalo i zbog činjenice što su pojedina područja Like u znatnoj mjeri raseljena ili im je promijenjena struktura stanovništva pa se malo tko danas i prisjeća čestih priča o «grčkim grobljima i gradovima», kako je lokalno stanovništvo najčešće nazivalo japodske nekropole i gradine. Muzejski fundus obogatila je obiljem arheološke građe, a struku novim, nepoznatim spoznajama, posebice o prostornoj organizaciji i tipovima gradina, njihovom obrambenom sustavu, razmještanju i načinu gradnje stambenih objekata te naposljetku i o dužini trajanja života na tim, za japodsko područje, najčešćim tipovima naselja.

Rezultate stručno-istraživačkog i znanstvenog rada obznanila je u mnogobrojnim člancima, studijama, raspravama i referatima na znanstvenim skupovima, a zaključke svojih dugogodišnjih istraživanja sažela je u radovima *Srednje brončano doba u Lici i Bosni*, *Japodska kulturna grupa* i *Japodska grupa* tiskanim u IV. i V. knjizi edicije *Praistorija jugoslavenskih zemalja* (Sarajevo 1983., 1987.). U njima je oslikala etnička i kulturna previranja tijekom srednjega i na početcima kasnoga brončanog doba, iz kojih su ponikli temelji japodske kulture, a ujedno je dala i pregled materijalne i duhovne kulture Japoda, stvarajući o njima jedinstvenu sliku, koja seže od početaka 11. pa sve do rimskih osvajanja u 1. st. pr. Kr.

Uz sve navedeno treba također istaknuti da je obnašala i mnogobrojne funkcije: dugi niz godina djelovala je u Komisiji za polaganje stručnih ispita muzealaca, od 1967. do 1969. bila je tajnicom Hrvatskog arheološkog društva i članom uredništva strukovnoga glasila *Obavijesti*. Aktivna je bila i u inicijativama što ih je poduzimao tadašnji italo-jugoslavenski Međuakademijski komitet za proučavanje pretpovijesti i protopovijesti dviju obala Jadrana sa središtem u Zagrebu, kao i na projektima uglednog sarajevskog Centra za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Za dugogodišnji rad i doprinos razvitku struke, 1996. godine dobila je Nagradu *Pavao Ritter Vitezović*, koju dodjeljuje Hrvatsko muzejsko društvo, 1999. za doprinos ugledu hrvatske arheologije imenovana je i počasnim članom Hrvatskog arheološkog društva, a 2004. godine Hrvatsko arheološko društvo dodjeljuje joj nagradu "*Don Frane Bulić*" za životno djelo.

Na kraju nam preostaje reći da je smrću Ružice Drechsler Bižić arheološka struka ostala bez vrsnog stručnjaka cijenjenog i izvan naših granica. Dugujemo joj stoga zahvalnost na njezinom stručnom doprinosu, ali i na toplom kolegijalnom odnosu.

Dubravka Balen-Letunić

Branka Raunig (1935-2008)

Samo nekoliko dana prije svog 73. rođendana iznenada je u Bihaću preminula dr. Branka Raunig, arheolog Muzeja Pounja u penziji i jedna od posljednjih iz generacije velikih bosanskohercegovačkih arheologa 20. stoljeća koji su dali značajan doprinos razvoju arheološke nauke naše zemlje i njenog šireg okruženja.

Branka Raunig je rođena u Sarajevu, a odrasla u Kraljevu, gdje stiče osnovno i srednje obrazovanje. Na studije arheologije u Beogradu upisuje se septembra 1954. te diplomira u roku, 1958. godine u klasi profesora Branka Gavele. Nakon završenog fakulteta odlazi u Bosnu, i to u Bihać, gdje je radeći u svojstvu kustosa arheologa Muzeja Pounja u Bihaću od januara 1959. do septembra 1963. godine započela svoju priču o Japodima otkrivajući i proučavajući njihove spomenike i materijalnu kulturu. U Bihaću je vodila prahistorijsku, antičku i numizmatičku zbirku, kao i preparatorsku radionicu, a državni stručni ispit položila je u Sarajevu pred profesorom Alojzom Bencom.

Iako su je lični razlozi na neko vrijeme, tačnije od 1963. do 1971., odveli iz Bosne u Đakovo, gdje je u tamošnjem Muzeju Đakovštine radila kao rukovodilac arheološkog i historijskog odjeljenja Branka Raunig je ostala na neki način vezana za Bosnu kroz svoj interes za Japode, i to one iz Pounja. Ranije sprovedena istraživanja pretočila je u magistarsku radnju pod nazivom "Japodski kameni sepulkralni i sakralni spomenici" koju je uspješno odbranila 1971. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Povratak u Bihać 1971. godine predstavlja i period najplodonosnijeg rada Branke Raunig. Vršeci dužnost direktorice Muzeja Pounja i rukovodeći arheološkim i historijskim muzejom punih 11 godina dala je pravac razvoju ovog područnog muzeja, organizirajući stalnu muzejsku postavku, više stalnih izložbi te svakako brojna arheološka istraživanja na području bosanske Krajine. U muzeju ostaje aktivno radeći sve do odlaska u penziju 1998. godine, ali savjetima i iskustvom svesrdno nastoji i dalje pružiti podršku mladim kolegama.

Brojni su i široko rasprostranjeni arheološki lokaliteti na čijim je iskopavanjima učestvovala i Branka Raunig, bilo kao voditelj ili dajući potporu svojim kolegama. Od ovih ćemo navesti samo ona najznačajnija a to su: gradina Kekića Glavica – Bosanska Krupa (1959), Crkvena Golubić – Bihać (1960, 1962), Vranduk – Zenica (1968), Pod – Bugojno (1973), Gradina i sojeničko naselje u Ripču (1975 i 1976), Crno Polje – Ljusina-Bosanska Krupa (1986. i 1987.) Krčana, Trnovi – Velika Kladuša (1989) Laminci - Bosanska Gradiška (1990. i 1991.), Kuduzovići, Ostrožac – Cazin (1991) itd. Uz ova sistematska istraživanja treba spomenuti brojna veća i manja sondiranja arheoloških lokaliteta na širem prostoru srednjeg toka rijeke Une.

Rezultate svojih istraživanja je pravovremeno i iscrpno publicirala u najznačajnijim arheološkim glasilima u zemlji i inostranstvu kao što su Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnisch-herzegovinisches Landesmuseums Sarajevo, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH, Vjesnik Arheološkog muzeja Zagreb, Opuscula archaeologica Zagreb, Arheološki vestnik Ljubljana, Arheološki pregled Ljubljana, Starinar Beograd, Arheološki pregled Beograd i dr. Svoje radove je uvijek tehnički samostalno pripremala, izrađujući crteže, a posljednjih godina iste je skenirala i kompjuterski doradivala, govoreći "moraš biti u toku sa vremenom i tehnikom", aludirajući na priču o poklonjenom muzejskom kompjuteru po završetku rata, koji niko nije znao koristiti, pa se ona uhvatila u koštac s njim i savladala ga.

Uzimajući u obzir činjenicu da je bila jedini arheolog na širokom prostoru Bosanske krajine, nije ni čudo da se Branka Raunig bavila svim arheološkim periodima. Tako je veoma uspješno objavila nekoliko tekstova o antičkim nalazima iz Pounja, kao i o kasnosrednjovjekovnim gradovima. U toku višekratnih rekognosciranja bitno je dopunila arheološku topografiju sjeverozapadne Bosne (Bihać, Bosanski Petrovac, Bosanska Krupa, Cazin, Velika Kladuša).

Ipak, kako je njenu osnovnu preokupaciju predstavljala prahistorija, i to poslednji milenij prije naše ere, kada su na ovom prostoru uglavnom živjeli pripadnici plemensko-narodnosne zajednice Japoda, i njeni najznačajniji radovi posvećeni su upravo tom razdoblju. Istraživanja Branke Raunig posvećena problemima bronzanog, a posebno željeznog doba s japodskom tematikom danas predstavljaju polaznu osnovu za svakog istraživača. U raspravi o japodskim sepulkralnim spomenicima ona je dala reviziju tipologije i hronologije japodske kamene plastike, te otvorila jedan novi pogled na ove jedinstvene spomenike s prostora bivše Jugoslavije. Time je inicirala i nove naučne diskusije koje se ogledaju i u njenim narednim radovima.

Krunu višegodišnjeg rada predstavlja doktorska disertacija „Umjetnost i religija prahistorijskih Japoda“, koju je Branka Raunig odbranila 1992. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu i publicirala 2004. godine u okviru edicije „Djela“ Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH. Ovo temeljito djelo na iscrpan način prezentira japodsku duhovnu kulturu i odražava posebnost religioznih pogleda i umjetničkog izraza ove plemenske zajednice u vrijeme njenog najvećeg uspona, tokom zadnjeg milenija prije naše ere. Svojom sjajnom ilustrativnom i tekstualnom prezentacijom materijala ova studija je podjednako važna i primjemčiva i za istraživače koji se bave ovom problematikom i za širu čitalačku publiku. Svoju osobenost Branka Raunig je pokazala i promocijom ove knjige koja je izvedena kao jedinstven performans u okviru programa „Antika Viva – Živa Antika“ Centra za balkanološka ispitivanja februara 2006. godine. Branka Raunig je tokom mjeseci pripreme i trajanja programa, uprkos vidno narušenom zdravlju, neumorno davala stručna uputstva mladim umjetnicima i dizajnerima i pratila nastajanje replike japodskih nošnji i nakita, te tako zajedno sa njima uspjela na najbolji način oživjeti kreativni duh starih Japoda.

Bila je radosna u tom svom arheološkom svijetu. Takvu je želimo zauvijek zapamtiti.

Melisa Forić

Veljko Paškvalin (1926-2008)

U Sarajevu je nakon kratke bolesti 1. 08. 2008. godine, preminuo prof. dr. sci. Veljko Paškvalin, ugledni član kolektiva Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, naučni savjetnik, dugogodišnji šef antičkog odsjeka i načelnik Odjeljenja za arheologiju. Dr. sci. Veljko Paškvalin rođen je 1926. godine u Betini na otoku Murteru, Republika Hrvatska. Nakon gimnazije, studirao je šest semestara filozofiju i teologiju u Đakovu, koju napušta i prelazi na studiju arheologije. Odmah nakon završenog studija arheologije na Sveučilištu u Zagrebu, davne 1954. godine zapošljava se kao mladi kustos pripravnik u Zemaljskom muzeju u Sarajevu, za koji ostaje vezan i privatno. Naime, Mladi

Dalmatinac, svoj prvi privremeni smještaj u Sarajevu dobija u prostorima Zemaljskog muzeja, gdje na početku svog novog života dobija muzejsku sobicu. Sve do odlaska u mirovinu 1992. ostaje vjerni uposlenik i stručnjak Muzeja. I poslije odlaska u zasluženu mirovinu ostaje vezan za Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine. Svojim priložima u Glasniku Zemaljskog muzeja, ponovnim vraćanjem stalne arheološke antičke izložbe nakon rata 1999. godine, mentorstvima za dobijanje muzejskih i naučnih zvanja mladim kolegama, aktivni je član kolektiva, praktično sve do svoje smrti. Pored naučno-istraživačkog i muzeološkog rada dokazao se i kao pedegog, predavajući u zvanju profesora starokršćansku arheologiju na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji, od 1990. godine. Urođena dobronamjernost i u ovom slučaju bila je dobar osnov da bude jedan od omiljenijih profesora.

Sve godine službovanja dr. Paškvalin se isticao kao dobar poznavalac arheološke struke. Ono po čemu se posebno i u najtežim trenucima isticao jest besprijekorna urednost, stidljivost, staloženost, odmjerenost i suzdržanost u riječima i komentarima. U sredini gdje su paušalne procjene, ogovaranje i tračevi sastavni dio života, dr. Paškvalin je ostao upamćen po dijametralno suprotnom odnosu i ličnoj filozofiji koja je podrazumijevala isticanje vrlina i apsolutnu šutnju kada su propusti drugih ljudi u pitanju. U tom kontekstu, njegova šutnja je često govorila više nego jasno iskazane riječi.

Mjesto rođenja obilježilo je čitav njegov život u Bosni, time što je dobio nadimak Barba, koji ga je pratio sve do smrti. Šaljive situacije vezane za mjesto rođenja i života i sam je isticao tvrdnjom da ga u „Dalmaciji zovu Bosanac, a u Bosni Barba“.

Nasljednik velikih prof. Dimitrija Sergejevskog i dr. Irme Čremošnik, dr. Paškvalin prolazi različite faze od početnika do naučnog savjetnika, kako su to nalagali stari dobri običaji. Godine 1959. polaže pripravnički ispit, a 1968. godine stiče zvanje višeg kustosa. Temeljem broja objavljenih radova i istraživačkih projekata 1980. godine dobija zvanje višeg naučnog saradnika. Po odbrani doktorske disertacije, 1986. godine biva izabran u zvanje naučnog savjetnika.

Njegova akribija i kompetentnost dokazana je mnoštvom publiciranih radova i studija, autorstvom u muzeološkim aktivnostima i izložbama i vođenju velikog broja terenskih arheoloških istraživanja. Povodom obilježavanja 100. godišnjice Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine sudjelovao je u izdavanju tromnog Arheološkog leksikona Bosne i Hercegovine u kojem je objavio više od 350 leksikografskih priloga. Ime dr. V. Paškvalina zastupljeno je u više domaćih i inozemnih enciklopedijskih i leksikografskih izdanja, a bibliografija iznosi oko 500 naslova. Kao zbir različitih naučnih radova 2003. godine izlazi iz štampe i knjiga „Kršćanstvo kasne antike u zaleđu Narone i Salone“.

U muzeologiji dr. Paškvalin posebno je zaslužan za stalnu arheološku antičku izložbu „Bosna i Hercegovina u antičko doba“. Učestvovao je u dva navrata 1959. i 1960. u njenoj postavci, a samostalno je preuređuje 1977. godine. U povodu 100. godišnjice Zemaljskog muzeja postavlja 1988. godine stalnu antičku izložbu „Bosna i Hercegovina u rimsko doba“. Godine 1971. otvorena je izložba „Arheološka otkrića 1970“. Jedan od autora izložbe je bio i dr. Paškvalin. Pored ove, autor je i arheološkog antičkog postava u franjevačkom samostanu u Humcu, kao i manje izložbe na Mogorjelu 1984. godine. Povodom kulturne manifestacije „Sarajevska zima“ 1985. godine postavio je i tematsku izložbu „Grčke vaze“. Osobit muzeološki doprinos dr. Paškvalina odnosi se na formiranje antičkog sistematskog lapidara u Zemaljskom muzeju.

Terensko-istraživački radovi dr. Paškvalina su također bili vrlo bogati i mnogobrojni. Vodio je veliki broj sistematskih, sondažnih i zaštitnih istraživanja. Posebno se ističu lokaliteti Putovića kod Zenice, Čipuljića kod Bugojna, Donjeg Šepka kod Zvornika, Gromile kod Kaknja, Bihova kod Trebinja, Kamenjače kod Breze, Stranjana, Vranjevog Sela, Višnjice, Jajca i mnogih drugih.

Pored primarnih aktivnosti vezanih za Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine i na Bogosloviji, bio je i član Središnjice HKD Napredak. Od 1993. godine izabran je za redovnog člana Hrvatskog društva za znanost i umjetnost, a od 1998. godine stalni je saradnik Centra za balkanološka ispitivanja pri Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. U svojstvu saradnika u ANUBiH, bio je i član uredništva Godišnjaka. Veliki broj priznanja za životni rad u arheološkoj struci iskazan mu je dodjelom više povelja, Ordenom rada sa srebrenim vijencem i počasnim članstvom u Hrvatskom arheološkom društvu.

Bez potrebe da se nametne, spontano je svojom pojavom uspostavljao autoritet istinskog naučnika i visoko moralnog čovjeka. Njegova pojava uljevala je posebnu vrstu respekta, koje mogu osjetiti samo ljudi koji imaju senzibilitet prema istinskim autoritetima.

Čitav život je proveo dostojanstveno i tiho, ne tražeći pri tom ništa za sebe. Ovakav njegov odnos, zajedno s nizom poremećenih vrijednosti u našem društvu, uzrokom su da za života njegov rad ne bude u svim segmentima na adekvatan način vrjednovan. Na žalost, nije dočekaao publiciranje svoje najveće studije „Sepulkralni spomenici rimskog doba s područja Bosne i Hercegovine“, proistekle kao rezultat više decenijskog naučno – istraživačkog rada pretočenog u doktorskoj disertaciji, koja je 1984. godine odbranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nadamo se da će barem poslije njegove smrti, ova, za našu domovinu iznimno važna monografija, ugledati svjetlo dana.

Umro je tiho na istovjetan način kako je i živio.

Adnan Busuladžić